

**ΣΠΗΛΑΙΟ «ΛΑΒΥΡΙΝΘΟΣ»
ΓΟΡΤΥΝΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ ΚΡΗΤΗΣ**
Α.Σ.Μ. 45

από την

Α. ΠΕΤΡΟΧΕΙΛΟΥ

Χώρος- Μυθολογία: Από εκατοντάδες χρόνια ο «Λαβύρινθος» Κρήτης που συνδέεται με την Αρχαία Ελληνική Μυθολογία, απασχόλησε – κατά καιρούς – πολλούς επιστήμονες, Έλληνες και ξένους, τόσο για την ακριβή θέση του, όσο και για τη δημιουργία του.

Τον έχουν τοποθετήσει σε τρεις διαφορετικούς μεταξύ τους χώρους: Κνωσός, Σπήλαιο Γόρτυνος και Σπήλαιο Αγίας Παρασκευής Σκοτεινού. Και οι τρεις χώροι διαθέτουν δικαιολογητικά για τη διεκδίκηση αυτού του τίτλου.

Σκεπκά με το Λαβύρινθο Κνωσού, ο Διόδωρος Σικελιώτης αναφέρει ότι: «Ο Δαίδαλος πηγαίνοντας στην Αίγυπτο εθαύμασε τον με εξαίρεση τέχνη κατασκευασμένο Λαβύρινθο της και, όταν επέστρεψε στη Κνωσό έκανε παρόμοιο για το Μίνωα βασιλιά της Κρήτης.

Ο ΠΛΙΝΙΟΣ χαρακτηρίζει το μέγεθός του ως ένα εκατοστό του λαβύρινθου της Αιγύπτου, ο δε SAVARY αναφέρει ότι ο λαβύρινθος Κνωσού ήταν ήδη γκρεμισμένος κατά την εποχή του Πλίνιου.

Ο ΤΖΕΤΖΕΣ τον αναφέρει ως φυλακή, από την οποία ήταν αδύνατο να βγεις, γιατί οι άπειρες περιστροφές του μοιάζαν με σάλιαγκο.

Ο ΡΟΚΟΚΕ θεωρεί Λαβύρινθο Κνωσού τα ανάκτορα του Μίνωα.

Ο CLAUDIN ξεχωρίζει το λαβύρινθο Γόρτυνος από το λαβύρινθο Κνωσού αναφέροντας: «Ο Λαβύρινθος Γόρτυνος μόνιμο ενδιαίτημα του Μινώταυρου». Την ίδια γνώμη έχει και ο CLAUDIUS CLODIANUS.

Ο CEDRENUS προσθέτει: «Ο Μινώταυρος κρύβεται στο βάθος μιας σπηλιάς με χίλιες στροφές».

Ο ΜΑΛΛΑΛΑΣ, (στ' α. μ. Χ.) αναφέρει μεταξύ άλλων ότι για να εξοντώσει ο Μίνωας τον Θησέα, του έδωσε εντολή να σκοτώσει το Μινώταυρο, γιού της γυναίκας του Πασιφάης και του Μανιακού Ταύρου. Τον παρά φύσιν έρωτα της Πασιφάης προς το Ταύρο ενέβαλε ο Ποσειδάνας, για να πμωρήσει το Μίνωα, που δεν θυσίασε τον ταύρο που του υποσχέθηκε. Ο Μινώταυρος κατοικούσε στο βάθος ενός φοβερού και πολύηλοκου σπήλαιου που το έλεγαν Λαβύρινθο. Η ερωτευμένη κόρη του Μίνωα Αριάδνη, για να σώσει τον αγαπημένο της, του έδωσε το μίτο και ένα ξίφος. Ύστερα από θανάσιμη πάλη, ο Θησέας σκότωσε το Μινώταυρο και με τη βοήθεια του μίτου κατόρθωσε να βγει από το

*La grotte «Labyrinthus» de Gortys-Crète
par A. Petrochilou*

Λαβύρινθο νικητής. Ο LITHGOW συγχέει το Λαβύρινθο Κνωσού με τον Λαβύρινθο Γόρτυνος.

Σχηματισμός: Ο «Λαβύρινθος» Γόρτυνος, ως προς το σχηματισμό του, έχει χαρακτηριστεί, από άλλους μεν ως λατομείο, από τις πέτρες του οποίου χτίστηκαν οι αρχαίες πόλεις Γόρτυς και Κνωσός και από άλλους ως φυσικά διανοιγμένο σπήλαιο. Ως λατομείο τον έχουν χαρακτηρίσει οι ακόλουθοι επιστήμονες κατά χρονολογική σειρά επίσκεψής τους: BELON 1533, THEUET 1575, BAROZZI 1577, RADZIVIL και QUERINI 1538, ZUAL-LARDO 1586, BOSCHINI 1650, POCOCCO 1739, COCKERELL, SONNINI 1779, SIEBER 1818.

Ο OSTIN DE PROCHESCH σε λόγο που εξεφώνησε κατά τη συνέλευση των Γερμανών Φυσικών στη Βιέννη το 1832 με θέμα τον «Λαβύρινθο Κρήτης», τον τοποθετεί κάτω από τη Γόρτυνα και νομίζει ότι ήταν νεκροταφείο σκαμμένο κατά την εποχή Αιγυπτιακής Δεσποτείας.

Ο RAULIN 1845 που μελέτησε γεωλογικά και τη περιοχή του σπηλαίου και το σπήλαιο, καταλήγει στη μελέτη του: «Εάν είναι αλήθεια ότι δεν βρήκαν μέσα στους λόφους γκρίζο ασβεστόλιθο που χτίστηκε η Γόρτυς από ωραίες πελεκητές πέτρες, δεν είναι ακριβές ότι ο ναός θα έχει χτιστεί με τις κοινές πέτρες του Λαβύρινθου, γιατί είναι ένας χονδροειδής κιτρινωπός ασβεστόλιθος με πηλολιθικούς κόκκους, που δεν τον συνάντησα». Κλείνοντας τη μελέτη του αναφέρει: «Ο σχηματισμός του περιήφημου Λαβύρινθου της Γόρτυνος, τεχνητός ή φυσικός εξακριβωθεί ότι είναι, θα εξακολουθεί να είναι σπουδαίος».

Στη συνέχεια αναφέρουμε τους επιστήμονες κατά χρονολογική σειρά επίσκεψής τους, που παραδέχονται ότι ο «Λαβύρινθος» Γόρτυνος είναι φυσικό σπήλαιο, που πριν πολλούς αιώνες καλλιτέχνες μάστοροι διέδρυναν τους περιορισμένους χώρους του, ύψωσαν την οροφή αφαιρώντας τις πέτρινες στρώσεις, που ήταν οριζόντιες, λάξωσαν τους τοίχους κάθετα, σε ορισμένα μέρη, και τακτοποίησαν στα πλάγια τις περισσότερες πέτρες που εμπόδιζαν τις διαβάσεις. Αυτοί είναι: RANDOLPH 1687, TOURNEEORT 1700, MAIHOWS 1750, SAVARY 1779, FABREGUETTES 1834, SCOTT 1834. Ο P. FAURE 1958, τοποθετεί τον μυθικό Λαβύρινθο στο σπήλαιο Αγίας Παρασκευής Σκοτεινού Ηρακλείου, σπληνίζοντας τόσο στα ευρήματα που ανακαλύφθηκαν από τον ίδιο και από ανασκαφές του πραγματοποιήσαν οι SVANS, PENTLEBURY και DAVARAS, όσο και στους σταλαγματικούς σχηματισμούς που θυμίζουν ανθρώπινες μορφές βελτιωμένες τεχνητά. Ακόμη υπάρχει – όπως αναφέρεται – σταλαγμαίτης με σχήμα τετράποδου ζώου, που απεικονίζει – ίσως – το Μινώταυρο. Εκτός από τα ευρήματα, το σπήλαιο Αγίας Παρασκευής διανοίγεται σε κλιμακωτούς ορόφους, χωρισμένους σε τμήματα από σταλαγματικά συγκροτήματα, δημιουργώντας έτσι πολύπλοκους διαδρόμους.

Χαρτογράφηση: Με την αποτύπωση κάτοψης του σπηλαίου «Λαβύρινθος» Γόρτυνος έχουν ασχοληθεί στο παρελθόν ο COCKERELL και ο SIEBER. Ο χάρτης του πρώτου, που κυκλοφόρησε το 1820, είναι ελλιπής. Του δεύτερου που κυκλοφόρησε το 1821 είναι πληρέστερος. Ο SIEBER στο χάρτη του αναφέρει και ονόματα που έδωσε ο ίδιος σε ορισμένα διαμερίσματα του σπηλαίου εμπνεόμενος από την Αρχαία Ελληνική Μυθολογία, που σχετίζεται με τον Θησέα, την Αριάδνη και το Μινώταυρο, τα οποία διατηρήσαμε και συμπληρώσαμε.

Περιοχή του σπηλαίου: Το σπήλαιο «Λαβύρινθος» Γόρτυνος βρίσκεται στα ΝΔ πρόβουνα του βουνού Ίδης (Ψηλορείτης) σε υψόμετρο 413 μ. Η προσπέλασή του πραγματο-

ποιείται από το Ηράκλειο μέχρι το χωριό Καστέλλι Καινουρίου, με ασφαλτόστρωτο δρόμο μήκους 57 χλμ. και, σε συνέχεια ως την είσοδό του, με χωματόδρομο μέτριας κατάστασης μήκους 3.800 μ.

Γεωλογία: Κατά τον Καθηγητή Ν. Συμεωνίδη το πέτρωμα που καλύπτει τη περιοχή του Λαθύρινθου είναι μεσομειοκαινικό με κανονικές εναλλαγές γκρίζων και πρασινωπών λιμναίων αργίλων, με μερικές παρεμβολές ασβεστολίθων μεσομειοκαινικής ηλικίας. Οι γύψοι που υπάρχουν στα βόρεια του χωριού Καστέλλι είναι και αυτές μειοκαινικής ηλικίας.

Το σπήλαιο: Οι στρώσεις του πετρώματος, όπου είναι διανοιγμένο το σπήλαιο, είναι εντελώς οριζόντιες. Σε πολλά σημεία του διαπέδου του υπάρχουν πλάκες που αποσπάθηκαν από την οροφή, τόσο συμμετρικές, που μοιάζουν τεχνητά επεξεργασμένες. Στις οριζόντιες στρώσεις του πετρώματος οφείλεται και η σχεδόν επίπεδη κοιλότητα του σπηλαίου με μικρές διακυμάνσεις. Το μήκος των πολύπλοκων διαδρόμων του ανέρχεται σε 2.479 μ. Τα προστά τμήματά του καλύπτουν έκταση 8.900 τ.μ.

Οι αρχαίοι Έλληνες αξιοποίησαν ορισμένα πρόσφορα τμήματά του, λαξεύοντας με καλλιτεχνική απόδοση αίθουσες με διάφορα μεγέθη και σχήματα. Μέχρι σήμερα δεν έχουμε σαφείς αποδείξεις για τη χρήση τους. Ίσως χρησιμοποιήθηκαν για διάφορες εκδηλώσεις: λατρείας, μυστηρίων, διασκεδάσεων, συναθροίσεων κλπ. Μια αρχαιολογική έρευνα θα δώσει τη σωστή λύση.

Όλες οι αίθουσες συνδέονται μεταξύ τους με στενούς ή πλατύτερους διαδρόμους, με τοίχους λαξευμένους – κατά διαστήματα – και συμπληρωμένους με ξηρολιθιά, οι οποίοι συγκρατούν τα άχρηστα υλικά που προήλθαν από τα λαξεύματα. Αυτά καλύπτουν μεγάλα τμήματα του σπηλαίου, απροσπέλαστα σήμερα. Ακόμη υπάρχουν και λαξευτές κολώνες υποστήλωσης της οροφής. Ως προς την εκδοχή ότι πρόκειται περί υπόγειου λατομείου πέτρας, που μ' αυτές χτίστηκαν οι γειτονικές αρχαίες πόλεις Γόρτυς και Κνωσός, δεν ευσταθεί για τους παρακάτω σοβαρούς λόγους:

1. Το σπήλαιο όπως αναφέραμε, είναι δαιδαλώδες με μεγάλη έκταση.

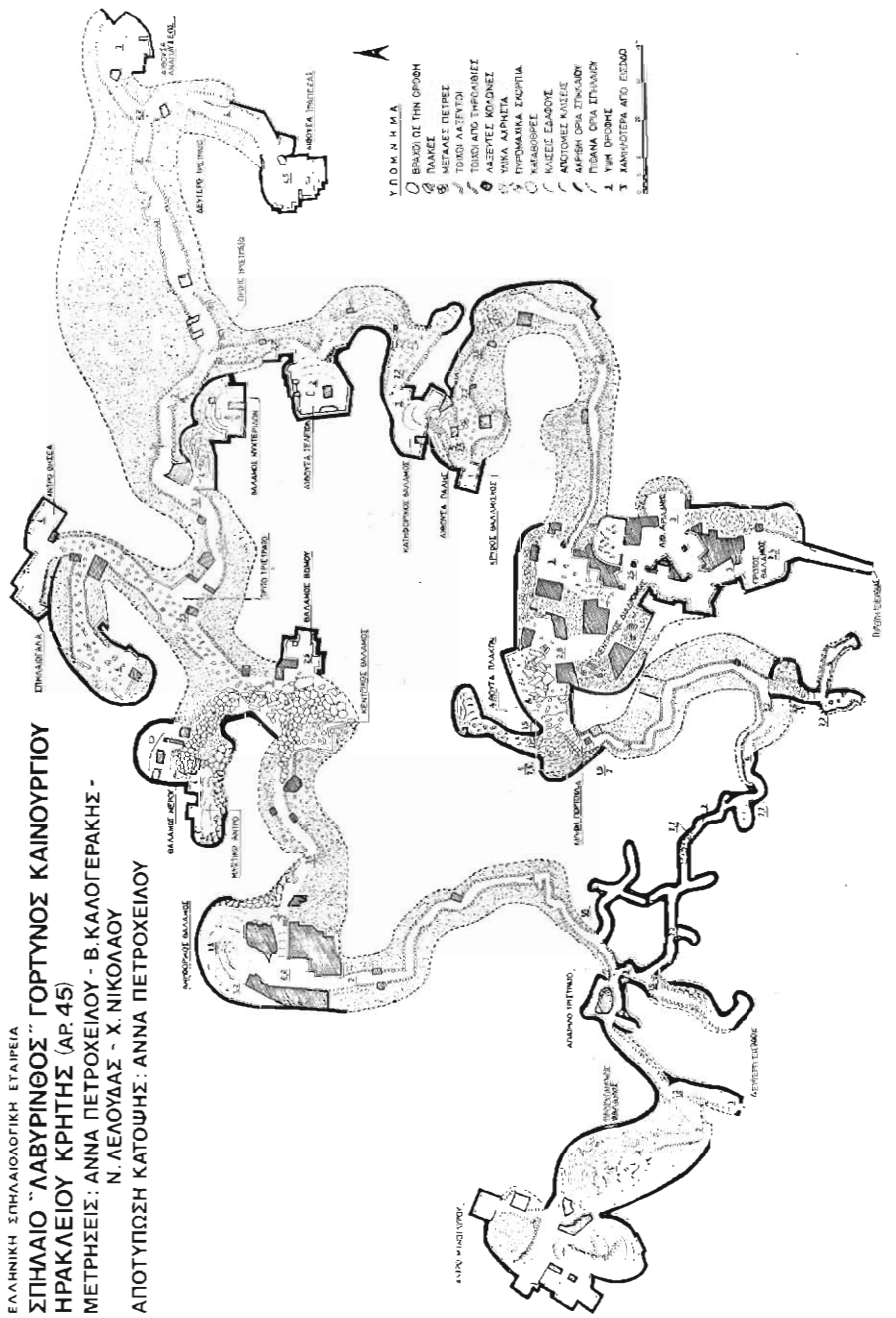
2. Τα περισσότερα λαξευμένα τμήματα του (θάλαμοι) βρίσκονται σε μεγάλες αποστάσεις από την είσοδο του και μεταξύ τους.

3. Από τις υπάρχουσες στενές διαβάσεις του σπηλαίου, ανάμεσα από τοίχους ξηρολιθιάς, με ανώμαλο δάπεδο και σε ορισμένα σημεία με πλάτος μόλις 1-1,5 μ., δεν ήταν δυνατόν να μεταφερθούν λαξευμένοι ή ακατέργαστοι ογκόλιθοι με ανυπολόγιστο βάρος, προς την είσοδο του, και φυσικά, με τα πρωτόγονα μεταφορικά μέσα που χρησιμοποιούσαν την εποχή εκείνη.

4. Η είσοδος του σπηλαίου βρίσκεται σε απόσταση μιας ώρας από την αρχαία πόλη Γόρτυνα, σε αρκετά απότομη και δύσβατη πλαγιά του βουνού Ίδη, με υψομετρική διαφορά 220 μ. περίπου και χωρίς διανοιγμένο δρόμο. Πώς ήταν δυνατόν και με ποια μέσα θα μπορούσαν να μεταφερθούν την εποχή εκείνη, μεγάλου βάρους ογκόλιθοι που, όπως αναφέρει ο TOURNEFORT, «με δυσκολία ο άνθρωπος το ανεβάζει με άλογο»;

5. Εφ' όσον ολόκληρος ο λόφος, όπου διανοίγεται το σπήλαιο, αλλά και όλη η περιοχή της Γόρτυνος καλύπτεται από το ίδιο πέτρωμα, θα ήταν παράλογο να μη σκεφθούμε ότι η προμήθεια των οικοδομικών υλικών, για οποιοδήποτε οικοδόμημα, θα ήταν ευκολότερη και άμεση απ' αυτούς τους χώρους και, φυσικά, ανυπολόγιστα οικονομικότερη.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΠΗΛΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
ΣΠΗΛΑΙΟ "ΛΑΒΥΡΙΝΘΟΣ" ΓΟΡΤΥΝΟΣ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΟΥ
ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ ΚΡΗΤΗΣ (ΑΡ.45)
ΜΕΤΡΗΣΕΙΣ: ΑΝΝΑ ΠΕΤΡΟΧΕΙΛΟΥ - Β. ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗΣ -
Ν. ΛΕΛΟΥΔΑΣ - Χ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ
ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΚΑΤΟΨΗΣ: ΑΝΝΑ ΠΕΤΡΟΧΕΙΛΟΥ

Συμπεράσματα: Ο «Λαβύρινθος» Γόρτυνος, όπως αποδείχθηκε, είναι σπήλαιο φυσικά διανοιγμένο και τεχνητά βελτιωμένο. Είτε είναι αυτός που συνδέεται με την Αρχαία Ελληνική Μυθολογία, είτε όχι, είναι αξιολογότερος με παγκόσμιο ενδιαφέρον, τόσο για την έκταση και το σχημασμό του σε πέτρωμα εντελώς οριζόντιο, σε όλη του την έκταση, όσο και για την αξιολογότερη καλλιτεχνική επεξεργασία ορισμένων χώρων του, από ανθρώπους παρωχημένης εποχής, κάτω από συνθήκες πολύ δύσκολες και ανθυγιεινές ακόμη και για τη σημερινή εποχή.

Προτάσεις: Κατά τη γνώμη μας το περίφημο σπήλαιο «Λαβύρινθος» Γόρτυνος, που σήμερα είναι δικαιολογημένα σφραγισμένο, γιατί σε κάποιο θάλαμό του υπάρχουν υπολείμματα μισοφθαρμένων πυρομαχικών που εγκαταλήφθηκαν από τους Γερμανούς κατά την υποχώρησή τους, θα πρέπει να ελευθερωθεί από αυτά το γρηγορότερο, για να μπορέσει η Αρχαιολογική Υπηρεσία ξένοιαστα να ασχοληθεί μ' αυτό. Κατά κύριο λόγο στους λαξευμένους θαλάμους.

Τα αποτελέσματα, που όπως πιστεύουμε θα είναι αξιολογότερα, θα προβάλλουν, το σπήλαιο όχι μόνο στο χώρο που βρίσκεται, αλλά σε όλο τον κόσμο.

Ήδη, το πρώτο βήμα έγινε που είναι και το ήμισυ του παντός, από την Ελληνική Σπηλαιολογική Εταιρεία, με τη λεπτομερή εξερεύνηση και χαρτογράφησή του. Τα άλλα βήματα που θα ακολουθήσουν θα ολοκληρώσουν το έργο.

RÉSUMÉ

Le Labyrinthe de Crete qui se refere a l' ancienne mythologie Greque est consideré que se trouve à trois differents endroits de l' ile: Knosos, Grotte Gortinos et Grotte Agias Paraskevis Scotinon.

Tous les trois endroits presupposent la raison de cet titre.

A notre communication sont referés:

- 1) Opinions d' anciens Greques et postérieurs savants etrangers, qui ont été occupés avec le vrai endroit du Labyrinthe de Crete.
- 2) Rapports de la Grotte "Labyrinthe" Gortynos, après des recherches, cartographie et etudes detaillées.
- 3) Coclusions de recherches mentionées, relatives avec des qualifications que les savants ont donné jus qu'a present. Les plus parts d'eux l'ont caracterisé comme une carrière de pierre, avec la quelle à été construite les anciennes villes Gortys et Cnosos. D'autres l'ont caracterisé comme une grotte naturelle avec plusieurs parcours vers differents directions. A cause de cela se justifie la relation avec l'ancienne Mythologie Greque qui mention Theseus, Ariadne et Minotauros.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- BUODELMONTI, CRISTOPHE (1897): Description des iles de Archipel. Em. Legran, Paris, p. 139-156.
- BUODELMONTI, CHRISTOPHORI (1755): Description Cretae. Ed. Flam. Cornelius, Creta Sacra, Venetiis, F. A', p. 1-76.
- DE TOURNEFORT, JOSEPH PITTON (1702): Description du Labyrinthe de Candie. Mem. Acad. Sciences, Paris, p. 219-221.
- DE TOURNEFORT, JOSEPH PITTON (1717): Relation d' un voyage du Levant. Paris, p. 65-70.
- ΔΙΟΔΩΡΟΣ Ο ΣΙΚΕΛΙΩΤΗΣ (90-20 π.Χ.): Βιβλιοθήκη Ἱστορική. 1,61, 3-4 IV, 77 1-4.
- ΔΙΩΝ Ο ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ (40-117 μ.Χ.): Λόγος (LXXX) τῶν ἐν Κιλικίᾳ περὶ Ἐλευθερίας. 440 R.
- DUMANS, PIERRE BELON (1554): Les observations de plusieurs singularitez et choses memorables, trouuées en Crète. Paris, Part III-XX et VI f. 8r.
- FAURE, P. (1963): À la recherche du vrai Labyrinthe de Crète. *Critika Chronika*, τ. 12', p. 315-326.
- ΦΙΛΟΣΤΡΑΤΟΣ Ο ΑΘΗΝΑΙΟΣ (8'-γ' αι. μ.Χ.): Τά ἐς τόν Τιτανέα Ἀπολλώνιον. IV, 34.
- LITHGOW, WILLIAM (1632): The total discourse of the Raze adventures and Painefull peregrinations. Lyon 1632-Glasgow 1906, p. 86-87.
- ΜΑΛΛΑΛΑΣ, ΙΩΑΝΝΗΣ (σ' αι. μ.Χ.) (1831): Χρονογραφία. Εκδ. Bonnae, IV, 107-108.
- OLIVIER, GUILLAUME ANTOINE (1801-4): Voyage dans l' Empire Othoman, l' Egypte et la Perse. Paris, p. 366-427.
- PASHLEY, ROBERT (1837): Travels in Crete. Cambridge, p. 295-298.
- ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ: Κορινθιακά. XXXI, 1.
- ΠΛΑΤΑΚΗΣ, ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ (1970-9): Ξένοι φυσιοδίφαι. *Αμάλθεια*, 2, 3, 5.
- ΠΛΑΤΑΚΗΣ, ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ (1973): Σπήλαια και καρσικά μορφαί της Κρήτης. Τ. Α', σελ. 206-351.
- ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΣ (46-125 μ.Χ.): Βίοι παράλληλοι: Θησεύς.
- POCOCKE, RICHARD (1743-5): A description of the East and some other countries. T. II, part I, London.
- RANDOLPH, BERNARD (1867): The present state of the islands in the Archipelago. Oxford.
- RAULIN, FELIX VICTOR (1867-9): Description physique et naturelle de l' ile de Crète. Paris, p. 138-140, 584-591.
- SAVARY, CLAUDE ETIENNE (1788): Lettres sur la Grèce, faisant suite de celles sur l' Egypte. Paris, p. 140-141, 209-228.
- SIEBER FRANZ WILHELM (1823): Reise nach der Insel Kreta in griechischen Archipelagus im Jahre 1817. Leipzig und Sorau, T.I., p. 510-520, T. II, p. 226-229.
- SIGISBERT, CHARLES NICOLAS, SONNINI DE MANONCOURT (1801): Voyage en Grèce et en Turquie. T. I, p. 342-351.
- SPRATT, THOMAS ABEL BRIMAGE (1865): Travels and researches in Crete. London.